

відношенні він був помічником ієреїв, під час здійснення ними богослужінь.

Псаломщик (епсампос) належить до найнижчої ступені церковнослужителя в Коптській Церкві. Його функціональний обов'язок це спів під час богослужінь. Псаломщиками можуть бути тільки чоловіки.

4 листопада 2012 р. новим – 118-м главою Коптської Православної Церкви (патріархом Олександрійським і Всієї Африки) був обраний 60-ти річний єпископ Теодоріус (Теодорус, Тавадрос; англ. Theodoros II; Tawadros; в миру – Вагіх Субхі Баки Сулейман) з мухафазах Бухейра.

Новий патріарх був обраний після кончини 17 березня 2012 р. в Каїрі попереднього настоятеля церкви – Шенуди III. На його місце претендували три священники: 54-річний доктор медицини, єпископ Рафаель, 60-річний фармаколог, єпископ Теодоріус і 70-річний юрист, ієромонах Рафаель Ава Міна (Raphael Ava Mina). Церемонія вибору нового патріарха відбувалася в Соборі Святого Марка в Каїрі в присутності кількох тисяч християн. Під час служби хлопчик із зав'язаними очима доставив записку з прозорого ящика з ім'ям нового предстоятеля. З рук хлопчика записку взяв виконуючий обов'язки голови коптської церкви митрополит Пахоміус, який і оголосив ім'я нового Олександрійського патріарха. Ним став єпископ Теодоріус. Офіційне ім'я нового патріарха Олександрійського – Теодоріус Другий. Церемонія інтронізації – сходження на святий престол нового папи коптської церкви відбулася 18 листопада 2012 р.

Більшість коптів нині переконані, в тому, що церква представляє їх спільноту на політичній арені Єгипту і по-суті постає альтернативою державницьким інститутам. Звісно, що подібні установки не сприяють активізації громадянської позиції коптів в сучасному єгипетському суспільстві.

Крім цього нинішньому Патріарху доведеться зіткнутися з конфліктами всередині самої Церкви. Шенуда III зміг подолати розбіжності та суперництво серед різних груп духовенства, але зараз, ці конфлікти можуть роз-

горітися з новою силою. Крім того, новообраному Патріарху належить мати справу з зростаючим числом голосів, що закликають коптів звільнитися від впливу церковних ієрархів на їх політичні погляди, а це може в майбутньому підірвати владу Церкви.

Список використаних джерел

1. Лоллій (Юрьевский) архиеп. Александрия и Египет. – СПб. : Нева, Летний сад, 2001. – С. 240.
2. Мец А. Мусульманский Ренессанс. – М. : Изд. "Вим", 1996. – С. 64.
3. Там само. – С. 520.
4. Болотов В. В. Рассказы Диоскора о Халкидонском соборе // Христианское Чтение. – СПб., 1884. – Т. 2, № 11–12. – С. 587–588.
5. Болотов В. В. Лекции по истории Древней Церкви. – Киев : Изд. им. свят. Льва, 2005. – Т. III. История церкви в период Вселенских соборов. – С. 237.
6. Лоллій (Юрьевский) архиеп. Александрия и Египет... – С. 148.
7. Копты: путь возвращения к традициям. Беседа с прот. О. Давыденковым [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.pravoslavie.ru/guest/35255.htm>.
8. Болотов В. В. Лекции по истории Древней Церкви... – С. 190–191.
9. Евагрий Схоластик. Церковная история / [перев. СПб. Духовной Академии, пересмотрен и исправлен Серповой В. В.; примеч. Калинин А.] – СПб. : Алетейя, 1999. – С. 353.
10. Фурсова Е. Н. Возрождение коптской церкви XX века // Путь Востока. Традиции и современность. – СПб., 2003. – Вып. 28. – С. 9.
11. Meinardus O. Two Thousand Years of Coptic Christianity. – Cairo ; New York : The American University in Cairo Press, 2002. – Р. 6.
12. Нелюбов Б. Древние Восточные Церкви. I. Коптская Церковь // Альфа и Омега. – 1998. – № 2(16). – С. 352.
13. Лоллій (Юрьевский) архиеп. Александрия и Египет... – С. 400.
14. Нелюбов Б. Древние Восточные Церкви. I. Коптская Церковь... – С. 353.
15. Там само. – С. 359.
16. Див.: Andrawiss W. Les Coptes chrétiens d'Egypte: deux mille ans de christianisme [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.buddhachannel.tv/portail/spip.php?article3277>.
17. Лоллій (Юрьевский) архиеп. Александрия и Египет... – С. 389.
18. Там само. – С. 456.
19. Там само. – С. 279–280.
20. Там само. – С. 280.
21. Там само. – С. 280, 281.
22. Andrawiss W. Les Coptes chrétiens d'Egypte: deux mille ans de christianisme [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.buddhachannel.tv/portail/spip.php?article3277>.
23. Coptic Orthodox Church [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.bbc.co.uk/religion/religions/christianity/subdivisions/coptic_1.shtml.
24. Лоллій (Юрьевский) архиеп. Александрия и Египет... – С. 250.
25. Нелюбов Б. Древние Восточные Церкви. I. Коптская Церковь... – С. 365.
26. Лоллій (Юрьевский) архиеп. Александрия и Египет... – С. 286.
27. Там само. – С. 301.
28. Див.: Coptic Orthodox Church [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.bbc.co.uk/religion/religions/christianity/subdivisions/coptic_1.shtml.
29. Лоллій (Юрьевский) архиеп. Александрия и Египет... – С. 291.
30. Цит. за: Там само. – С. 292–293.

Надійшла до редколегії 25.12.12

И. В. Кондратьева

ОСОБЕННОСТИ И СОВРЕМЕННОЕ ПОЛОЖЕНИЕ ИЕРАРХАТА КОПТСКОЙ ЦЕРКВИ

Статья посвящена особенностям иерархии Коптской Церкви, характеризует его своеобразие на уровне патриарха – епископа – пресвитера – диакона. Для анализа использованы исторические материалы, научная литература и современные информационные источники.

Ключевые слова: Коптская Церковь, халкидонский орос, патриарх, епископ, пресвитер, дьякон.

I. V. Kondratieva

FEATURES AND CURRENT OF COPTIC CHURCH HIERARCHY

The article is dedicated to features of Coptic Church hierarchy, describing its originality at the levels as the Patriarch – the Bishops – the Presbyter – the Diaconate. For analyses were used historical materials, scientific literature and modern informational sources.

Keywords: Coptic Church, Chalcedon Oros, patriarch, bishop, presbyter, deacon.

УДК 1:394.92

С. В. Руденко, канд. філос. наук, доц., КНУТШ

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ: МЕТОДОЛОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті в узагальненому вигляді пропонуються результати проведеного автором комплексного дослідження сучасних методологічних проблем розвитку історії української філософії та можливих шляхів їх розв'язання.

Ключові слова: історія української філософії, методологія історико-філософського дослідження, дескриптивна методологія історико-філософського дослідження, недескриптивна методологія історико-філософського дослідження, раціональна реконструкція, реконструктивна рефлексія, інституціалізація історії української філософії.

На сучасному етапі розвитку історії української філософії як галузі історико-філософської науки особливого значення набуває розробка її методологічного інструментарію. Це пояснюється, перш за все, тим, що за останні десятиліття зусилля більшості дослідників історії української філософії в силу ряду об'єктивних причин були спрямовані фактично на відродження творчої

спадщини вітчизняних мислителів різних історичних епох, течій, шкіл та напрямів, її опис, систематизацію та аналіз. Тому не випадково у наукових роботах у галузі історії української філософії переважав дескриптивний (описовий) підхід. Він не втратив свого значення і сьогодні, адже ще наприкінці 80-х – початку 90-х рр. XX ст. у вітчизняному науковому обігу були майже відсутні

тексти переважної більшості вітчизняних мислителів минулого за винятком деяких найбільш впливових та найбільш відомих постатей вітчизняної філософської думки. Цілком зрозуміло, що домінування описового підходу у вивченні історії української філософії мало місце у вітчизняному науковому співтоваристві не через відсутність усвідомлення вченими мети та завдань історико-філософської науки, необхідності побудови філософської історії української філософії, а через брак "емпіричного матеріалу", тільки на основі якого стає можливим осмислення специфічних рис вітчизняної філософії у її історії, вивчення закономірностей її розвитку, значення для вітчизняної та світової філософської думки, з'ясування умов можливості застосування філософських ідей минулого для розв'язання актуальних філософських проблем сучасності тощо.

Сучасний стан розвитку досліджень з історії вітчизняної філософії свідчить про те, що описовий підхід виконав більшість із своїх функцій. Сьогодні важко назвати мислителя минулого, філософська спадщина якого не була б доступна (у вигляді оригінального тексту, або ж у вигляді критичного дослідження) широкому колу наукової громадськості. Натомість накопичення конкретного матеріалу призвело до більш гострої постановки питання про об'єкт та предмет історії української філософії як галузі історико-філософської науки, форми її інституціалізації, специфічні риси вітчизняної філософської думки, її місце та значення у західно-європейській та світовій філософії, питання про закономірності історичного розвитку вітчизняної філософії, форми накопичення та спадкоємності знання у історичному розвитку української філософії, критерії її періодизації, наявність у її історичному розвитку традицій, шкіль, течій та напрямів, відношення історії української філософії до розв'язання сучасних актуальних проблем вітчизняної філософської науки тощо.

Поряд із дескриптивними дослідженнями історії української філософії у вітчизняній історико-філософській літературі також отримали розвиток праці, що були присвячені її теоретичним та методологічним проблемам. До них належать роботи вчених різних історичних періодів й наукових напрямів (Д. Чижевського, В. Петрова, Д. Багалія, О. Єфіменко, Ф. Зеленогорського, В. Горського, Ю. Кушакова, І. Огородника, В. Лісового, С. Бондаря, В. Литвинова, М. Русина, М. Ткачук, С. Йосипенка, Г. Аляєва, В. Рижка, Н. Мозгової, В. Ярошовця, В. Нічик, В. Табачковського та ін.). Однак, результати досліджень названих вчених продовжують залишатися незагальненими та несистематизованими, а тому й не можуть повною мірою бути задіяними та використаними при аналізі та розробці теоретичних та методологічних проблем вітчизняної історико-філософської науки. Більш того, незагальненість та несистематизованість результатів наукових праць, що присвячені теоретичним та методологічним проблемам вивчення історії української філософії, призводять до характерної для вітчизняної історико-філософської науки ситуації "методологічної плутанини", на яку звертають увагу сучасні дослідники [1]. Тому, незважаючи на наявність чисельних ґрунтовних праць, присвячених теоретичним та методологічним проблемам дослідження історії вітчизняної філософії, універсальною, загальноприйнятною та загальнозастосовуваною залишається дескриптивна методологія її дослідження.

У ситуації що склалася стає очевидним, що наявні сьогодні проблеми розвитку історії української філософії як галузі історико-філософської науки не можуть бути розв'язані на основі дескриптивної методології дослідження. Остання має бути не стільки подолана чи

спростована, скільки доповнена та розширена "пояснювальною", недескриптивною методологією. Реалізація цього завдання стає можливою як на основі узагальнення наявних здобутків у галузі методології дослідження історії вітчизняної філософії, критичного аналізу сучасних методологічних концепцій дослідження історії вітчизняної філософії, а також розробки комплексної недескриптивної методології дослідження історії української філософії, на основі якої стало б можливим подолання стану "методологічної плутанини", необхідність подолання якої й сформувала дослідницький інтерес.

Головними завданнями нашого дослідження стали узагальнення, систематизація та критичний аналіз наявних у сучасній філософській літературі методологічних концепцій дослідження історії вітчизняної філософії та розробка на їх основі комплексної недескриптивної методології дослідження історії української філософії, особливості якої полягає у обґрунтуванні раціональної реконструкції та реконструктивної рефлексії як концептуальних засад та як методів дослідження історії вітчизняної філософії.

Результатами проведеного дослідження стали наступні висновки та положення, які окреслюють перспективні напрями (стратегії) розробки методології осмислення історії вітчизняної філософії.

Сучасний стан розвитку досліджень у галузі історії української філософії характеризується, з одного боку, домінуванням дескриптивного підходу, а з іншого – наявністю різних методологічних концепцій її дослідження, які потребують прояснення власних основоположень, узагальнення та систематизації.

Традиційне тлумачення методології історико-філософського дослідження можна доповнити її розумінням як певної моделі відбору та інтерпретації історико-філософського матеріалу на основі обґрунтованих теоретичних основоположень та принципів. Відповідно, метод історико-філософського дослідження також можна тлумачити як засіб відбору та інтерпретації історико-філософського матеріалу в межах певної моделі, метод може бути застосований у історико-філософському дослідженні лише як елемент певної методологічної системи.

Розгляд сучасної історико-філософської літератури дозволяє обґрунтувати критерій розрізнення дескриптивної та недескриптивної методології історико-філософського дослідження. Дескриптивна методологія історико-філософського пізнання не допускає наявності у структурі історико-філософського знання конфліктуючих описів змісту філософських вчень минулого. Характерною ж ознакою недескриптивної методології історико-філософського дослідження є наявність *альтернативних*, але не конфліктуючих інтерпретацій ідентичного історико-філософського матеріалу. Також однією з характерних ознак недескриптивної методології історико-філософського пізнання є наявність у її структурі методів та прийомів, що спрямовані на перетворення конфліктуючих інтерпретацій історико-філософського матеріалу на альтернативні.

Аналіз сучасної історико-філософської літератури дозволяє стверджувати, що у галузі історії української філософії функціонують чотири основні методологічні підходи, які можна визначити як недескриптивні. До них належать концепція історико-філософського українознавства (В. Горський, М. Ткачук, В. Гусев, Я. Стратій та ін.), тематично-персональна концепція (В. Лісовий, М. Русин, І. Огородник, Н. Мозгова, В. Нічик, Я. Стратій, С. Бондар та ін.), історіографія історії філософії (Ю. Кушаков, В. Горський, В. Табачковський, І. Фицик та ін.), філософія історії української філософії (С. Йосипенко).

На основі аналізу теоретичних здобутків зазначених напрямів можна стверджувати, що описовий підхід та гегелівська історико-філософська теорія визнаються неприйнятними для подальшого розвитку теорії історії української філософії, методологічних проблем її пізнання та здійснення конкретних досліджень. На противагу їм у кожному напрямі обґрунтовуються нові теоретичні принципи розуміння історії вітчизняної філософії та методологічні засади її пізнання. Спільною для всіх сучасних напрямів дослідження історії філософії України постає проблема співвідношення історичного та філософського (трансісторичного) складників, яка розкривається в низці теоретичних питань про взаємозв'язок ідей холізму та релятивізму в розумінні історико-філософського процесу, логічного та діалогічного складників осмислення історії вітчизняної філософії, абсолютного та відносного "зняття" у розвитку історико-філософського процесу, місця філософсько-історичної теорії в структурі історико-філософського пізнання тощо. Однак представниками кожного напрямі пропонуються досить різні теоретичні способи розв'язання цієї проблеми, що свідчить, на наш погляд, про те, що у вітчизняному співтоваристві, окрім конкретних розвідок історії української філософії, сформувався та отримав розвиток дискурс щодо теоретичних проблем розвитку цієї галузі знання.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що в межах напрямі історико-філософського українознавства розв'язання теоретичних та методологічних проблем розвитку історії вітчизняної філософії пов'язується з розумінням останньої як міждисциплінарного поля досліджень із різних галузей знань. В основу ж тематично-персональної концепції історії української філософії покладено розуміння національної філософії, вітчизняної філософської традиції як особливого дискурсивно-комунікативного простору. У межах напрямі "філософії історії української філософії" теоретичне осмислення розвитку історії вітчизняної філософії здійснюється на основі концепції критичної філософії історії.

Також можна зазначити, що характерною рисою розглянутих сучасних напрямів розвитку історії української філософії є їхня орієнтованість (не завжди у тематизованому вигляді) на концептуальну ідею (та, відповідно, метод) раціональної реконструкції історико-філософського процесу. З одного боку, здійснення раціональної реконструкції історико-філософського процесу в Україні є надзвичайно важливим кроком у розвитку теорії історії вітчизняної філософії, який дозволяє не лише відмовитись від суто описового підходу до вітчизняної історії, але й розвивати дослідження із цієї галузі, уникаючи гегелівської та марксистської історико-філософських концепцій, які є неприйнятними для осмислення історичного розвитку української філософії. З іншого ж боку, на наш погляд, слід зважати і на суттєві проблемні положення, які виникають під час застосування методу раціональної реконструкції без його доповнення методом реконструктивної рефлексії як до побудови теорії історико-філософського процесу в Україні, так і для здійснення конкретних досліджень.

На основі проаналізованого матеріалу можна стверджувати, що концептуальна ідея раціональної реконструкції без її доповнення методом реконструктивної рефлексії, визначаючи актуальну сучасність як основу для побудови дослідження, призводить до певної "релятивізації" у розумінні історико-філософського процесу і, відповідно, до висновку про неможливість побудувати комплексну недескриптивну методологію дослідження історії української філософії, визначити її об'єкт, предмет та специфічні риси, на чому й наголошують пред-

ставники сучасних напрямів розвитку історії вітчизняної філософії. Звідси можна зробити висновок, що на основі раціональної реконструкції історію української філософії можна несуперечливо представити як сферу міждисциплінарних досліджень (історія філософської думки), як історію ідей (філософія історії української філософії), як "історіографію історії філософії", як комунікативний дискурс та діалог, однак, не як систему знання, що має незмінні онтологічні, гносеологічні та методологічні основоположення, а отже, об'єкт, предмет, комплексну методологію та структуру.

Запропонована класифікація ґрунтується на аналізі проблемно-категоріального рівня вищевказаних напрямів вивчення історії української філософії. Не зважаючи на різноманітну структурну та ідейну спрямованість спільними для сучасних наукових праць, що присвячені теоретичним та методологічним проблемам дослідження історії української філософії постають проблема співвідношення історичної та філософської складової у дослідженні історії вітчизняної філософії, об'єкт, предмет, мета та завдання вивчення історії української філософії, специфічні риси вітчизняної філософії, форми та жанри дослідження історії української філософії тощо.

Також результатом проведеного дослідження стало обґрунтування можливості введення раціональної реконструкції як концептуальної основи там методу дослідження історії української філософії. Критичний аналіз тлумачення методу раціональної реконструкції в межах імперативно-цільової концепції історико-філософського процесу З. Каменського та у концепції історії науки І. Лакатоса дозволяє зробити висновок про більшу прийнятність для методологічного апарату історії вітчизняної філософії змісту ідеї раціональної реконструкції, що представлена у творах І.Лакатоса.

У підсумковій роботі "Методологія історико-філософського дослідження" З. А. Каменський присвячує окремий розділ визначенню поняття "раціональна реконструкція історико-філософського процесу" [2]. Спробуємо проаналізувати логіку визначення цього поняття у працях З. А. Каменського.

Свій спосіб розуміння методу історико-філософського пізнання, методології історико-філософського дослідження, поняття "раціональна реконструкція історико-філософського процесу" З. А. Каменський пов'язує з розробленою ним "імперативно-цільовою концепцією методології історико-філософського дослідження". Така назва не є випадковою, оскільки в її основу покладено особливе розуміння методу й методології та їх застосування до пізнання історико-філософського процесу. Виходячи з класичного аристотелівського розуміння методу як шляху пізнання через сукупність застосовуваних для цього способів, З. А. Каменський доповнює його *конструктивістською* інтерпретацією. Її зміст полягає в тому, що поняття методу виявляється експліцитним не лише у зв'язку з такими поняттями, як "засіб" та "спосіб", але і з поняттям "мети". На думку вченого, такий спосіб інтерпретації методу імпліцитно закладений ще в аристотелівській філософії, адже "якщо Аристотель вважав, що метод є засіб, то це означає, що метод є засобом досягнення певної пізнавальної *мети*" [3]. Також З. А. Каменський зазначає, що цей аспект аристотелівського розуміння методу отримав розвиток у філософських дослідженнях ХХ ст. і став основою конструктивістського витлумачення поняття методу як способу активного проникнення в досліджуваний матеріал, здійснення його реконструкції на основі визначених пізнавальних цілей, які можуть бути редукованими до розв'язання конкретних завдань. Саме на основі конструктивістської інтерпретації дослідник визначає метод взага-

лі "як конструктивний засіб оволодіння матеріалом з метою вирішення визначених пізнавальних завдань" [4].

Визначення історико-філософського методу та методології історико-філософського дослідження З. А. Каменський виводить із вищенаведеного загального розуміння методу, де провідним постає поняття дослідницької (пізнавальної) мети: "*Дослідницькі засоби (способи, прийоми, процедури, словом, операції), за допомогою яких оптимальним чином здійснюється історико-філософське дослідження в певній формі, тобто досягається визначена його мета, називаються його методами, а вчення про ці методи – методологією історико-філософського дослідження*" [5]. Запропоноване розуміння історико-філософського методу та методології історико-філософського дослідження дозволяє зрозуміти загальний зміст, особливості і системоутворювальний принцип імперативно-цільової концепції методології історико-філософського дослідження: "Оскільки ці методи (історико-філософського пізнання. – С. Р.), – розвиває свою думку вчений, – суть деякі рекомендації, приписи, словом, *імперативи* і оскільки в основу цього розуміння покладена ідея мети, постільки цю концепцію методології пропонується назвати *імперативно-цільовою концепцією методології історико-філософського дослідження*" [6].

Наведене розуміння методів історико-філософського пізнання та методології історико-філософського дослідження З. А. Каменський покладає в основу розуміння поняття історико-філософської реконструкції. Однак, по-суті, учений майже отожднює поняття "реконструкція" та "дослідження". Реконструкція історико-філософського процесу може мати раціональний або нераціональний характер, тобто бути раціональною або нераціональною. З. А. Каменський вважає, що серед множини історико-філософських праць існують такі, що являють собою нераціональні реконструкції історико-філософського процесу. Критерієм раціональності дослідження історико-філософського процесу є наявність під час його побудовання чітко визначеної мети та спеціально розроблених для її реалізації методів: "... *історико-філософське дослідження, – зазначає З. А. Каменський, – умисно здійснюване на основі базової теорії, яка відрізняється від тієї, що реконструюється, і тому не тотожна простому її описанню, що являє собою досягнення свідомо поставленої мети і здійснюване за допомогою спеціально розроблених для цього засобів-методів, називається раціональною реконструкцією історико-філософського процесу*" [7].

При дослідженні історії української філософії метод раціональної реконструкції можна тлумачити як побудову нормативної інтерпретованої (побудованої за певними принципами, сформованими в межах деякої теорії раціональності) моделі раціонального росту філософського знання, що має предметно-конструктивну та пояснювальну силу щодо нераціональних, зовнішніх (культурно-історичних, соціально-політичних, економічних, психологічно-біографічних тощо) чинників його становлення й розвитку в історії.

Доведенням цього положення постає експліцитність та застосовуваність методу раціональної реконструкції при дослідженні основоположень наявних у сучасній науковій літературі методологій (deskриптивних та недескриптивних) дослідження історії української філософії, що дозволило здійснити їх систематизацію, визначити евристичний потенціал.

На основі методу раціональної реконструкції стає можливим дослідження основоположень та концептуалізація наявних у сучасній науковій літературі методологій дослідження історії української філософії, їх ана-

ліз та систематизація, продуктивні та проблемні положення. Сучасні недескриптивні методологічні підходи до вивчення історії української філософії можна поділити на конвенціоналістські (концепція історико-філософського українознавства), фальсифікаціоністські (історіографія історії філософії), філософсько-історичні (філософія історії української філософії).

До методологічного апарату вітчизняної історико-філософської науки може бути введено розуміння реконструктивної рефлексії як концептуальної основи та методу дослідження історії української філософії. Ідея й термін "реконструктивна рефлексія" був введений відомим американським філософом Г. Патнемом. На нашу думку, незважаючи на те, що ця ідея виникає в межах сучасної епістемології, її зміст може бути представлений у вигляді методу історико-філософського пізнання. Полемізуючи з Р. Рорті стосовно виправдання тверджень і загальної згоди їх прийняття, Г. Патнем формулює ряд принципів: за звичних умов часто постає проблема того, виправдані чи ні твердження, зроблені людьми; буде виправдано твердження чи ні, не залежить від того, чи скаже більшість культурних сучасників, що вони виправдані чи ні; наші норми і стандарти виправдувальної стверджувальності є історичними, вони розвиваються в часі; наші норми та стандарти завжди відображають наші інтереси й цінності, а наша картина інтелектуального розвитку є лише частиною і має сенс саме як частина нашого інтелектуального розвитку загалом. Наші норми і стандарти чого-небудь, у тому числі й виправдувальні твердження можуть змінюватися [8]. Змістове навантаження названих принципів Г. Патнем розкриває з урахуванням можливих контраргументів Р. Рорті, які він міг би висунути. Слідом за Н. Гудменом, він доходить висновку, що норми, стандарти і судження стосовно конкретних ситуацій часто *конфліктують* і "Коли це трапляється, ми змушені звертатися до особливого роду філософської рефлексії, яку можна назвати *реконструктивною рефлексією (reconstructive reflection)*. Значний внесок Гудмена, я вважаю, розкривається у тому, що реконструктивна рефлексія не втрачає своєї цінності, тільки тому, що мрія про *тотальну* та *унікальну* реконструкцію нашої системи знань (belief) є позбавленою надій Утопією..." [9].

Продовжуючи думку Г. Патнема можна стверджувати, що ідея реконструктивної рефлексії не втрачає свого значення і своєї цінності тільки тому, що мрія про всезагальну єдину реконструкцію нашої системи поглядів є безнадійною Утопією. У свою чергу, мислитель наголошує на тому, що ми можемо багато чому навчитися з часткових і навіть фрагментарних реконструкцій, а також із реконструкцій наших поглядів протилежними способами, де, змінюючи наші стандарти і норми, ми, таким чином, їх покращуємо, судження про що виводяться із нашої картини світу. Окрім того, засновуючись на наявних нормах і стандартах виправдання, ми відкриваємо факти, які самі собою ведуть до змін у картинах світу, які живлять ці норми і стандарти і, відповідно, побічним чином до зміни самих норм і стандартів [10].

Таким чином, слідуючи за текстом Г. Патнема, реконструктивну рефлексію можна визначити як метод, який узгоджує конфліктуючі судження, норми, стандарти та їх виправдання. На нашу думку, можна стверджувати, що, по-суті, використовувані Г. Патнемом терміни "судження", "норми", "стандарти" та їх "виправдання" за змістом відображають концепт "раціональної реконструктивної рефлексії як концептуальної основи та методу, що узгоджує конфліктуючі раціональні реконструкції".

У наведеній інтерпретації, на наш погляд, стає можливим та зрозумілим застосування методу реконструктивної рефлексії до дослідження історії вітчизняної філософії. Предметом реконструктивної рефлексії постають раціональні реконструкції певного фрагменту історико-філософського процесу, причому цей метод актуалізується лише у випадку, коли відмінні раціональні реконструкції ідентичного історико-філософського матеріалу набувають конфліктуючого, тобто, взаємозаперечувального відношення. Результатом застосування методу реконструктивної рефлексії є перетворення конфліктуючих раціональних реконструкцій на альтернативні, шляхом виявлення спільних онтологічних та епістемологічних основоположень конфліктуючих раціональних реконструкцій, здійснюючи у такий спосіб їх методологічну концептуалізацію.

Реконструктивну рефлексію пропонується розуміти як метод, який на основі аналізу онтологічних, гносеологічних та когнітивних основоположень узгоджує конфліктуючі раціональні реконструкції історії вітчизняної філософії. Умовою застосування методу реконструктивної рефлексії при дослідженні історії української філософії постають конфліктуючі раціональні реконструкції ідентичного історико-філософського матеріалу.

Предметом реконструктивної рефлексії постають раціональні реконструкції певного фрагменту історико-філософського процесу, причому цей метод актуалізується лише у випадку, коли відмінні раціональні реконструкції ідентичного історико-філософського матеріалу набувають конфліктуючого, тобто, взаємозаперечувального відношення. Результатом застосування методу реконструктивної рефлексії є перетворення конфліктуючих раціональних реконструкцій на альтернативні, шляхом виявлення спільних онтологічних та епістемо-

логічних основоположень конфліктуючих раціональних реконструкцій, здійснюючи у такий спосіб їх методологічну концептуалізацію.

Метод реконструктивної рефлексії може стати основою концептуалізації та узгодження наявних недескриптивних методологій дослідження історії української філософії, умовою їх несуперечливого використання при дослідженні різних етапів, течій, шкіл та напрямів історії української філософії. Метод реконструктивної рефлексії дозволяє подолати стан "методологічної плутанини" у вітчизняній історико-філософській науці, на який звертають увагу сучасні дослідники.

На основі критичного аналізу та концептуалізації сучасних методологічних підходів до дослідження історії української філософії можна зробити висновок, що історія вітчизняної філософії у структурі сучасного гуманітарного знання набула інституціалізованих форм та постає самостійною предметною галуззю історико-філософської науки. Причому ключовим чинником інституціалізації історії вітчизняної філософії у ХХ – на початку ХХІ ст. стала, у першу чергу, концептуалізація її методологічного апарату.

Список використаних джерел

1. Кушаков Ю. В. Л. Шестов: історик філософії чи шанувальник "духовного хуліганства"? // Наукові записки Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К. : Педагогіка, 2004. – Т. XII. Філософський факультет. – С. 91.
2. Каменский З.А. Методология историко-философского исследования. – М. : ИФ РАН, 2002. – 371 с.
3. Там само. – С. 69.
4. Там само. – С. 72.
5. Там само. – С. 75.
6. Там само. – С. 75.
7. Там само. – С. 76–77.
8. Патнем Х. Реализм с человеческим лицом / [пер. з англ. О. А. Назаровой]. // Аналитическая философия. Становление и развитие. Антология. – М. : Мысль, 1998. – С. 486–487.
9. Putnam Hilary. Realism with a human face / ed. by James Conant. – Cambridge MA ; London : Harvard University Press, 1992. – P. 25.
10. Putnam Hilary. Realism with a human face... – P.25.

Надійшла до редколегії 25.12.12

С. В. Руденко

ИСТОРИЯ УКРАИНСКОЙ ФИЛОСОФИИ: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ СТРАТЕГИИ ИССЛЕДОВАНИЯ

В статье в обобщенном виде предлагаются результаты проведенного автором комплексного исследования современных методологических проблем развития истории украинской философии и возможных способов их решения.

Ключевые слова: история украинской философии, методология историко-философского исследования, дескриптивная методология историко-философского исследования, недескриптивная методология историко-философского исследования, рациональная реконструкция, реконструктивная рефлексия, институционализация истории украинской философии.

S. V. Rudenko

HISTORY OF UKRAINIAN PHILOSOPHY: STRATEGY OF RESEARCH METHODOLOGY

The article evolves in summary form the results of a comprehensive study of modern methodological problems of history of Ukrainian philosophy and its possible solutions by author.

Keywords: history of Ukrainian philosophy, research methodology of historic-philosophical studies, descriptive research of methodology of historic-philosophical studies, not descriptive research methodology of historic-philosophical studies, rational reconstruction, reconstructive reflection, the institutionalization of history of Ukrainian philosophy.

УДК 321.01/32.019.51

Д. А. Товмаш, канд. філос. наук., доц., КНУТШ

ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК КОРЕЛЯТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті подано соціально-філософський аналіз політичної комунікації в якості корелята громадянського суспільства. Підкреслено, що саме політична комунікація є своєрідною передумовою функціонування і розвитку соціуму та соціальної реальності.

Ключові слова: політична комунікація, громадянське суспільство, масове суспільство, мінорізація, маси, симулякр.

Соціально-філософський аналіз політичної комунікації у якості корелята громадянського суспільства принагідно розпочати з тлумачення тези австрійського вченого Вільгельма Райха, яку він проголошує в роботі "Психологія мас і фашизм": "Хороший лікар не "впроваджує" "нове здоров'я" в тяжкохворий організм. Він виявляє здорові елементи у хворому організмі і потім використовує їх у боротьбі з хворобою. Це твердження справедливе і для хворого соціального організму, якщо підходить до нього з точки зору соціальної науки, а не з

точки зору політичних програм та ідей. Існує тільки одна можливість – розвиток реальних, вже існуючих умов свободи і усунення перешкод на шляху цього розвитку. Але здійснити це необхідно органічним шляхом. Неможливо нав'язати хворому соціальному організму гарантовані законодавством свободи" [1]. Продовжуючи цю тезу, Райх говорить, що злиття наукового і соціального процесів призводить до виникнення принципово нового суспільного ладу тільки в тому випадку, якщо процес наукового пізнання розвивається на основі старого сві-